

common criminal offenses of this category, to determine the investigative situations of the initial stage of the investigation, and to propose forensic technologies for solving pre-trial investigation tasks. Attention is focused on the fact that both persons who systematically commit domestic violence and persons who are victims, and in some cases witnesses, of domestic violence commit criminal offenses with hostile motives.

Hostile motives are most common in domestic violence criminal offenses, initiating not only aggressive behavior, but also a desire to destroy, destroy, or maim another person. Criminally illegal motive can be defined as emotional, psychological and material needs that motivate and are satisfied by the behavior of a person. In criminal offenses related to domestic violence committed with hostile motives, it should be remembered that violent actions are aimed at both physical and psychological health. The organization and planning of the investigation of criminal offenses related to domestic violence requires the synergy of investigation methods of each type of criminal offense united by a single motive. The collected evidence base serves not only as evidence in court, but also as tools for ensuring pre-trial investigation tactics.

Keywords: *investigative situations, pretrial investigation, crime, criminal misdemeanor.*

УДК 343.985.7:343.131:344.13

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-2-277-284

Леся ПАТИК©

кандидат юридичних наук, доцент

Андрій ПАТИК©

кандидат юридичних наук, старший дослідник

Анна МИРОВСЬКА©

кандидат юридичних наук, доцент

*(Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна)*

УЧАСТЬ СПЕЦІАЛІСТІВ В ОГЛЯДІ МІСЦЯ ВЧИНЕННЯ ВОЄННОГО ЗЛОЧИНУ

Розглянуто питання участі спеціалістів різних галузей в огляді місця вчинення воєнного злочину. Встановлено, що це такі спеціалісти: працівники пожежно-рятувальних підрозділів Державної служби з надзвичайних ситуацій, спеціалісти-вибухотехніки/сапери ЗСУ, кінологи зі службово-пошуковими собаками, психологи, спеціалісти-криміналісти, спеціалісти з питань застосування ракетних військ та артилерії, військової авіації, оператори безпілотних літальних апаратів, судово-медичні експерти та ін. Встановлено роль кожного з них у збиранні криміналістично значущої інформації для формування належної кількості доказів у суді. Наголошено на важливості залучення до огляду мобільних ДНК-лабораторій для швидкої ідентифікації тіл чи решток загиблих осіб.

Ключові слова: *огляд, огляд місця вчинення воєнного злочину, спеціаліст-криміналіст, вибухотехнік, сапер, кінолог, судово-медичний експерт, психолог.*

Постановка проблеми. З початку повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої держави поліція почала фіксувати низку воєнних злочинів. Так, відповідно до статистичних даних Офісу Генерального прокурора за 2022 р. було обліковано 60 387 порушень законів та звичаїв війни (ст. 438 КК України), за 2023 р. – 60 994, а за січень-квітень 2024 р. вже обліковано 8569 таких злочинів [1]. Наведені цифри надзвичайно великі, і кожен кримінальний протиправний випадок вимагає

© Л. Патик, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3698-4799>

Lesya_rob@ukr.net

© А. Патик, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2820-0250>

zikfryd@ukr.net

© А. Миrowsька, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5714-1873>

a.mirovskaya@ukr.net

кваліфікованих дій працівників поліції щодо його документування.

Місця вчинення воєнних злочинів потребують особливої тактики огляду, виконання специфічних завдань та залучення спеціалістів різних галузей знань, оскільки мають специфічну слідову картину, досить великі межі, значні масштаби руйнувань та передбачають великий обсяг роботи. Це місця авіаударів по цивільній інфраструктурі населених пунктів України, масових вбивств мирного населення, згвалтувань, катувань цивільних та полонених, викрадень активістів, волонтерів, журналістів, представників органів місцевого самоврядування, застосування забороненої зброї тощо [2, с. 121]. Сам перелік воєнних злочинів наводиться у Женевських конвенціях від 12 серпня 1949 р., Додатковому протоколі I від 1977 р. та ст. 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Однак ще у 1945 р. Статут Нюрнберзького трибуналу визначив воєнні злочини як «порушення законів і звичаїв війни», відповідальність за які передбачена ст. 438 КК України. До таких злочинів належать вбивства, жорстоке поводження або депортація цивільного населення на окупованих територіях, вбивство або жорстоке поводження з військовополоненими, вбивство заручників, розкрадання державної або приватної власності, безглузде руйнування населених пунктів, що не зумовлене військовою необхідністю, тощо [3]. Доведення наведених фактів злочинних дій у суді вимагає правильної тактики їх фіксації. На сьогодні в Україні створено низку порталів, застосунків, платформ, чат-ботів та проєктів, куди громадяни можуть відправляти зафіксовану ними інформацію про воєнні злочини (наприклад, портали: RussianWarCriminals (shtab.net) та «Культурні злочини» для збору доказів руйнування історичних та культурних пам'яток; платформа WarCrimes – за підтримки Офісу Генерального прокурора; чат-боти: WarCrime Міністерства юстиції України, TRIBUNAL.UA@tribunal_ua_bot, Держекоінспекції для документування злочинів проти довкілля; проєкт «росія заплатить» для документування матеріальних збитків). Однак кожен факт їх вчинення потребує відповідних первинних заходів, проведення кваліфікованого огляду місця події та належного способу фіксації з дотриманням кримінального процесуального законодавства щодо одержання доказової інформації.

Тому виникає необхідність у науковому вивченні питання участі відповідних спеціалістів в огляді місця вчинення воєнного злочину та ролі кожного з них у збиранні криміналістично значущої інформації з метою формування належної доказової бази у суді.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми.

Організаційно-тактичним засадам огляду було присвячено багато наукових праць у різні часи розвитку нашого суспільства та науки криміналістики. Це роботи таких вчених, як: В. Алексейчук, П. Біленчук, В. Гончаренко, І. Гора, В. Журавель, Н. Клименко, В. Колесник, В. Корж, В. Кузьмічов, В. Лисиченко, І. Пиріг, М. Салтевський, В. Шепітько, М. Щербаковський та ін. З появою воєнних злочинів змінилися підходи та алгоритми розслідування, зокрема: створено нові підрозділи з розслідування таких видів злочинів, налагоджено взаємодію з різними міжнародними організаціями, створено стандарти розслідування, змінено законодавство та здійснено низку інших новацій [4-5]. Водночас науковці зосередили свою увагу на проблемних питаннях кваліфікації таких злочинних діянь, кримінальних процесуальних та криміналістичних аспектах їх розслідування. Зокрема, проблеми розслідування воєнних злочинів розглядали у своїх працях такі вчені, як: І. Гловюк, О. Дufenюк, Д. Коваль, Д. Лисенко, О. Литвинов, О. Моргунов, О. Музичук, Ю. Орлов, В. Романюк, М. Пашковський та ін. Однак питання участі спеціалістів різних галузей знань в огляді місця вчинення такого роду злочину розглянуто фрагментарно і потребує наукового вивчення.

Метою статті є встановлення спеціалістів, які беруть участь в огляді місця вчинення воєнного злочину, та з'ясування ролі кожного з них у виявленні, фіксації та вилученні речових доказів.

Виклад основного матеріалу. Здобуття належної доказової бази вчинення воєнних злочинів потребує висококваліфікованої діяльності працівників поліції під час огляду місця події (далі – огляд). Особливо це стосується оглядів, що проводяться на деокупованих територіях, де з плином часу втрачаються речові докази і треба діяти швидко та професійно. Саме від кваліфікованого проведення огляду залежить ефективність доведення вини осіб, які вчинили такі злочини, у міжнародному суді. Саме тому в огляді місця вчинення воєнного злочину беруть участь різні служби, підрозділи та спеціалісти різних галузей знань (наприклад, зі зброєзнавства, матеріалознавства,

судової медицини, криміналістики тощо).

Огляд місця вчинення воєнного злочину проводиться слідчо-оперативною групою в порядку, визначеному ст. ст. 223, 233, 237-239 та 615 КПК України [6]. Відповідно до Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, затвердженої наказом МВС України № 1339 від 03 листопада 2015 р. (далі – Інструкція № 1339), до складу СОГ входять: слідчий, працівник оперативного підрозділу та спеціаліст-криміналіст [7]. Однак коли мова йде про фіксацію воєнних злочинів, склад СОГ доповнюється іншими учасниками, наприклад, додається ще один слідчий та спеціалісти різних галузей знань. До огляду також залучаються: пожежно-рятувальні та піротехнічні підрозділи Державної служби з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС), кінологи зі службово-пошуковими собаками, військові місцевих військових частин, оцінщики тощо. Залучення інших учасників огляду та комплектація СОГ залежить від виду воєнного злочину та місця, що підлягає огляду. Наприклад, при огляді місця масового поховання обов'язково слід залучити судово-медичного експерта або лікаря. Коли огляд місця артобстрілу чи авіаційного удару доводиться проводити у прифронтових зонах із ризиком для життя та здоров'я СОГ, слідчий, керуючись ст. 615 КПК України, вирішує, чи потрібні усі учасники огляду, чи він може виконати поставлені завдання самостійно або лише зі спеціалістом-криміналістом.

Звичайно, роль спеціаліста-криміналіста під час огляду місця вчинення, наприклад, артобстрілу чи авіаційного удару, обстрілу зі стрілецької зброї або влучання снаряду дуже важлива, саме такі спеціалісти, відповідно до ч. 2 ст. 71 КПК України, надають безпосередню технічну допомогу, зокрема [6]: 1) здійснюють фотографування та відеозйомку обстановки місця події; 2) встановлюють координати місця події та залишків боєприпасів; 3) здійснюють пошук, фіксацію та вилучення характерних таким видам злочинів слідів; 4) проводять відповідні вимірювання (наприклад, слідів обстрілу на транспортних засобах, форми та розміру вирви, боєприпасів і їхніх уламків та інших слідів); 5) визначають напрямок, з якого здійснювався обстріл; 6) складають схеми, плани, роблять креслення; 7) відбирають зразки для проведення різних видів судових експертиз; 8) надають консультації з питань, що потребують спеціальних знань та навичок; 9) звертають увагу слідчого на фактичні дані, що мають значення для розслідування обставин таких видів злочинів тощо.

Відповідно до ч. 3 ст. 237 КПК України з метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, слідчий/прокурор для участі в огляді може запросити спеціалістів [6]. Необхідність у залученні до огляду спеціалістів різних галузей знань виникає залежно від об'єкта, що є місцем події, способу вчинення та інших обставин, що відомі на момент повідомлення про такі види злочинів. Роль цих спеціалістів дуже важлива, і в окремих випадках без них не розпочинають огляд. Насамперед це стосується забезпечення безпеки учасників огляду та ліквідації шкідливих наслідків кримінальної протиправної дії. Мається на увазі те, що перед початком огляду місця вчинення воєнного злочину територію обов'язково мають обстежити спеціалісти-вибухотехніки Національної поліції України (далі – НПУ)/сапери Збройних Сил України для визначення категорії вибухонебезпечності та надання рекомендацій щодо подальшого поводження з ними з метою приведення вибухових матеріалів у стан, що дозволяє їх перевезення, зберігання, дослідження. А у випадку неможливості вилучення решток засобу ураження (наприклад, через їхню можливу детонацію або загорання, ризик транспортування) здійснюється їх знищення на місці [8, с. 293]. Перед цим проводиться евакуація людей, спеціалісти-вибухотехніки визначають і оголошують небезпечні для людей та СОГ зони, роз'яснюють працівникам поліції правила безпечної поведінки та поводження з вибуховими матеріалами. Доступ до ділянки місцевості, приміщення, транспортних засобів, які є місцями події, надається лише після завершення їх обстеження спеціалістами-вибухотехніками та складання акта перевірки об'єкта на наявність вибухових матеріалів [9].

Усі дії спеціалістів-вибухотехніків НПУ, що стосуються проведення спеціальних вибухотехнічних робіт з рентгенографування, розряджання, руйнування, знищення, переміщення вибухових матеріалів, фіксуються відеозаписом, що долучається до протоколу слідчої (розшукової) дії. Також, якщо є можливість, проводиться їх фотофіксація до підриву.

При цьому роль спеціаліста-вибухотехніка НПУ є важливою в частині надання слідчому інформації щодо виду вибухової речовини (у разі застосування), якою було знищено вибуховий пристрій, її кількості, способу знищення (руйнування, розрядження) вибухового пристрою, його розмірних характеристик (до знищення), а також масштабованих зображень зовнішнього вигляду, рентгенівських знімків конструкції вибухового пристрою, маркувань, характерних ознак, вигляду місця вибуху тощо. Такі дані зазначаються в протоколі огляду чи оформлюються додатками до нього. Після знешкодження вибухових матеріалів на місці їх виявлення продовжується огляд місця події, де здійснюється збирання залишків вибухових матеріалів і фіксація їх у протоколі огляду. Такі спеціалісти упаковують вибухонебезпечні об'єкти кожний окремо, забезпечуючи надійну їх фіксацію в упаковці [9].

Огляд за фактами застосування забороненої зброї (касетних боєприпасів, отруйних речовин або отруйних боєприпасів) проводиться з попередньою роботою на місці події підрозділів ДСНС, представників Держатомрегулювання, ДП «УкрДО «Радон»», Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України тощо, які ліквідують шкідливі наслідки, встановлюють рівень забрудненості повітря, припиняють дію отруйних речовин, вилучають їх та проводять низку заходів, спрямованих на створення безпечних умов для збирання доказової інформації СОГ [10, с. 44–45].

За наявності пожежі на місці огляду територій, що потрапляють у зону артилерійських обстрілів, ракетних та авіаційних ударів, ударів безпілотних літальних апаратів, реактивними системами залпового вогню, насамперед здійснюється її гасіння (ліквідація негативних наслідків події) пожежно-рятувальними підрозділами ДСНС України. Після прибуття на місце події вони: 1) здійснюють розвідку пожежі (наявність і характер загрози людям, їхнє місцезнаходження, шляхи та способи рятування; місце пожежі, її площа; загроза вибуху та обвалення будівельних конструкцій; місця і способи відключення електроенергії та комунальних мереж та ін.); 2) проводять рятування людей і евакуацію майна від пожежі; 3) вживають заходів щодо гасіння пожежі; 4) за необхідності виконують спеціальні роботи (надання домедичної допомоги постраждалим, видалення диму, відключення електромереж і обладнання тощо) [11]. Також психологічна служба ДСНС надає першу психологічну допомогу постраждалим в умовах ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Робота згаданих вище підрозділів щодо ліквідації шкідливих наслідків воєнних злочинів, на жаль, знищує слідову картину їх вчинення – частково губляться, змішуються, нашаровуються один на одного різні сліди, переміщуються предмети або їхні частини тощо. Але порушити алгоритм не можна, оскільки забезпечення безпеки учасників СОГ стоїть на першому місці.

Для пошуку потерпілих, місць утримання полонених тощо, а також для пошуку вибухонебезпечних пристроїв можуть залучатися кінологи зі службово-пошуковими собаками. Після прибуття на місце огляду кінолог визначає межі огляду місця події і порядок його проведення з метою виявлення слідів і предметів, що мають значення для застосування службового собаки, а також на основі наявної інформації визначає доцільність його застосування [12].

Для огляду за фактами авіаційних, ракетних ударів, артилерійських обстрілів та атак БпЛА доцільно залучати спеціаліста з питань застосування ракетних військ та артилерії, військової авіації. Такі спеціалісти запрошуються від відповідних військових частин чи органів військового управління. Вони допомагають визначити ймовірні напрямки обстрілів, що призвели до загибелі чи поранення осіб, пошкодження чи знищення об'єктів, прильоту снаряда, а також встановити тип озброєння, котре було використане. Така інформація допомагає встановити орієнтовне місце розташування ворожої бойової машини чи комплексу ворожого підрозділу, конкретних військовослужбовців, які здійснили пуск снарядів, тощо [8, с. 293].

Якщо ж місце події достатньо значне за площею або пов'язане з небезпекою для життя та здоров'я його учасників (загроза обстрілів, застосування хімічної зброї тощо), то для швидкого і повного огляду ефективним буде залучення оператора БпЛА, який за допомогою такого пристрою здійснює аеророзвідку, фото- та відеозйомку території, що оглядається. На сьогодні таким «помічником» під час огляду є DJI Mavic 3 – передовий квадрокоптер із багатьма функціями та характеристиками, що дають змогу робити високоякісні зображення та відео з повітря [13, с. 2]. Функції цього пристрою дозволяють не лише зафіксувати місце воєнного злочину, але і обстежити територію на

наявність вибухових пристроїв, отруйних речовин, дістатися у важкодоступні місця, з'ясувати, у якому стані перебувають постраждалі у таких місцях, виконати ортофотоплан (фотографічний план місцевості на точній геодезичній основі) та низку інших важливих завдань огляду.

За наявності на місці події трупів загиблих осіб або під час оглядів місць масового поховання, масового розстрілу, катівень тощо обов'язково залучається судово-медичний експерт або лікар (ст. ч. 1 ст. 238 КПК України), робота якого спрямована на надання допомоги слідчому, прокурору під час огляду трупів на місці події, опису у протоколах слідчих (розшукових) дій тілесних ушкоджень, вогнепальних ушкоджень, опіків, інших патологій і травмувань відповідно до анатомічних даних будови тіла людини та спеціальної медичної термінології [14, с. 371–372].

Судово-медичний експерт допомагає слідчому/прокурору: 1) у фіксації та виявленні ознак насильницької смерті особи (зокрема, таких трупних змін, як ступінь трупного залякання, наявність трупних плям тощо); 2) у виявленні пошкоджень на тілі та одязі трупа (вогнепальних, колото-різаних та ін.); 3) на археологічному етапі огляду закопаних людських решток масового поховання; 4) у відібранні необхідних зразків для подальшого експертного дослідження; 5) з інших питань, що потребують спеціальних медичних знань.

Важливого значення під час проведення таких оглядів набуває залучення мобільних ДНК-лабораторій, за допомогою яких проводяться дослідження слідів біологічного походження на апаратах ANDY. Така діяльність дозволяє ідентифікувати загиблу особу протягом двох годин за ДНК-профілем з виявлених на місці події крові, слини, решток тканин, кісток, волосся, зубів та іншого біологічного матеріалу. Такі спеціалісти правильно та у певній кількості збирають необхідний для порівняльного дослідження біологічний матеріал, відбирають зразки букального епітелію або крові у прямих родичів імовірних загиблих (безвісти зниклих осіб) і відповідно до алгоритму проводять експрес-тест для ідентифікації особи [15, с. 141].

Також до огляду можуть бути залучені: 1) спеціаліст із питань озброєння, фрагментів боєприпасів, який надає консультацію щодо виявлених предметів, допомагає зафіксувати їх у протоколі та правильно упакувати для направлення на подальше експертне дослідження; 2) оцінювач – фахівець у галузі оціночної діяльності, який встановлює орієнтовну вартість пошкодженого/знищеного майна внаслідок вчинення воєнних злочинів; 3) інші спеціалісти відповідно до вилучених об'єктів та мети застосування спеціальних знань, якими вони володіють [16, с. 20].

Бувають випадки, коли до огляду місця вчинення воєнного злочину може залучатися психолог. Наприклад, особи, які піддавалися сексуальному насильству на окупованих територіях, досить замкнені і не бажають давати свідчення або дають їх частково. Робота з такими особами вимагає професійної майстерності та додержання відповідних рекомендацій [17, с. 29–33; 18, с. 42–45]. Після правильної роботи психолога з такими потерпілими можна дізнатися про всі обставини події та спрямувати огляд на виявлення конкретних слідів кримінальних протиправних дій, особливо слідів біологічного походження. Для роботи з такими слідами на місці огляду можна залучити судово-медичного експерта або медика, біолога. Однак зазвичай з ними добре впорається і спеціаліст-криміналіст, який і так входить до складу СОГ.

Висновки. З огляду на вищенаведене можемо констатувати, що огляд місця вчинення воєнного злочину значно відрізняється від огляду місця події загальнокримінальної спрямованості за кількістю учасників, функціями і обсягом роботи кожного з них, а також тактикою його проведення.

Документування воєнного злочину вимагає концентрації уваги, логічного мислення та високої компетентності ще на етапі підготовки проведення огляду. Зважаючи на вид воєнного злочину, вживаються відповідні заходи щодо ліквідації шкідливих його наслідків, тобто задіюються відповідні служби та підрозділи, а склад СОГ доукомплектується відповідними спеціалістами, знання яких потрібні під час огляду.

Нами було встановлено, що в огляді місця вчинення воєнного злочину бере участь низка спеціалістів різних галузей, зокрема, це: 1) ті, що ліквідовують негативні наслідки протиправної події: підрозділи ДСНС, спеціалісти-вибухотехніки/сапери ЗСУ, кінологи зі службово-пошуковими собаками, психологи тощо; 2) ті, що виявляють, фіксують та вилучають речові докази: спеціалісти-криміналісти, спеціалісти з питань

застосування ракетних військ та артилерії, військової авіації, оператори безпілотних літальних апаратів, судово-медичні експерти та ін. Кожен із наведених учасників огляду виконує дуже важливі завдання, спрямовані на зібрання криміналістично значущої інформації, що складатиме доказову базу вчинення таких злочинних дій.

Список використаних джерел

1. Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. *Офіс Генерального прокурора*. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravororushennya-2>.
2. Репецький В. М., Лисик В. М. Поняття та ознаки воєнних злочинів. *Альманах міжнародного права*. 2009. Вип. 1. С. 120–125.
3. Короткий Т., Гнатівський М. Що таке воєнні злочини: визначення, історія виникнення, закони та юрисдикція. *ZMINA*. URL : <https://zmina.info/instructions/shho-take-voeyenni-zlochynu-vyznachennya-istoriya-vnyuknennya-zakony-ta-yurysdykciya/>.
4. Стандарти розслідування воєнних злочинів. Загальна частина : метод. рекомендації / кол. авт. С. М. Атаманчук, Д. Л. Лисенко, А. Л. Лещенко та ін. Київ, 2023. 112 с.
5. Стандарти розслідування воєнних злочинів. Незаконне позбавлення волі та катування : метод. рекомендації / кол. авт. Д. Л. Лисенко, А. Л. Лещенко, С. І. Петренко та ін. Київ, 2023. 102 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
7. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : наказ МВС України від 03 листопада 2015 р. № 1339. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15?find=1&text=%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81#w1_5.
8. Гловюк І. В., Литвинов О. М., Орлов Ю. В. та ін. Розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень: кримінально-правові, кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти : наук.-практ. посібник / за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 400 с.
9. Про затвердження Інструкції про поведження з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах Національної поліції України та підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 19 серпня 2019 р. № 691. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1081-19#Text>.
10. Максимчук І. М., Саковський А. А., Сура О. М., Фурман Я. В., Самодін А. В. та ін. Дії поліції під час виявлення фактів незаконного поводження з небезпечними матеріалами : метод. рекомендації. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 79 с.
11. Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та Статуту дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж : наказ МВС України від 26 квітня 2018 р. № 340. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-18#n8>.
12. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС України від 07.07.2017 № 575. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17?find=1&text=%D0%92%D0%A1%D0%9F#top>.
13. DJI MAVIC 3. Інструкція з використання. Київ : Вид-во Дім «СВАРОГ», 2023. 100 с. URL : <https://jurkniga.ua/contents/dji-mavic-3-instruktsiya-z-vikoristannya.pdf>.
14. Дуфенюк О. М. Розслідування воєнних злочинів: логістичні, криміналістичні та судово-медичні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 369–374. URL : http://lsej.org.ua/4_2022/88.pdf.
15. Патик Л. Л., Патик А. А. Способи ідентифікації осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 30 лист. 2023 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 139–141.
16. Пам'ятка для курсантів закладів вищої освіти МВС України з документування злочинів, пов'язаних із збройною агресією рф проти України : практ. посібник / кол. авт.-уклад. : О. А. Моргунов, О. М. Музичук, В. В. Романюк та ін. ; упоряд. : В. О. Невядовський ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 44 с.
17. Особливості розслідування фактів сексуального насильства в умовах збройного конфлікту : пам'ятка. 2023. 36 с. *Міністерство внутрішніх справ України*. URL : <https://mvs.gov.ua/upload/1/5/3/6/6/8/document-20.pdf>.
18. Суслова О., Ненька А., Гончаренко Г., Чеховська М. Методичні рекомендації щодо поводження із постраждалими від сексуального насильства внаслідок воєнної агресії рф в Україні під час проведення стабілізаційних заходів та слідчих дій. Київ, 2023. 48 с.

Надійшла редакції 27.05.2024

Прийнято до опублікування 04.06.2024

References

1. Pro osib, yaki vchynyly kryminalni pravoporushennia [About persons who have committed criminal offenses]. *Ofis Heneralnoho prokurora*. Ofis Heneralnoho prokurora Ukrainy. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kryminalni-pravoporushennya-2>. [in Ukr.].
2. Repetskyi, V. M., Lysyk, V. M. (2009) Poniattia ta oznaky voiennykh zlochyniv [Concepts and signs of war crimes]. *Almanakh mizhnarodnoho prava*. Vyp. 1, pp. 120–125. [in Ukr.].
3. Korotkyi, T., Hnatovskyi, M. (2022) Shcho take voieni zlochyny: vyznachennia, istoriia vynykennia, zakony ta yurysdyktsiia [What are war crimes: definition, history, laws and jurisdiction]. *ZMINA*. URL : <https://zmina.info/instructions/shho-take-voyenni-zlochyny-vyznachennya-istoriya-vynykennya-zakony-ta-yurysdyktsiya/>. [in Ukr.].
4. Standarty rozsliduvannia voiennykh zlochyniv. Zahalna chastyna [Standards of investigation of war crimes. General part] : metod. rekomendatsii. / kol. avt. S. M. Atamanchuk, D. L. Lysenko, A. L. Leshchenko ta in. Kyiv, 2023. 112 p. [in Ukr.].
5. Standarty rozsliduvannia voiennykh zlochyniv. Nezakonne pozbavleniia voli ta katuvannia [Standards of investigation of war crimes. Illegal deprivation of liberty and torture] : metod. rekomendatsii / kol. avt. D. L. Lysenko, A. L. Leshchenko, S. I. Petrenko ta in. Kyiv, 2023. 102 p. [in Ukr.].
6. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Criminal Procedure Code of Ukraine] vid 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. [in Ukr.].
7. Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok zaluchennia pratsivnykiv orhaniv dosudovoho rozsliduvannia politsii ta Ekspertnoi sluzhby Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy yak spetsialistiv dlia uchasti v provedenni ohliadu mistisia podii [On the approval of the Instructions on the procedure for involving employees of pre-trial investigation bodies of the police and the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as specialists to participate in the inspection of the scene of the incident] : nakaz MVS Ukrainy vid 03 lystopada 2015 r. № 1339. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15?find=1&text=%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81#w1_5. [in Ukr.].
8. Hloviuk, I. V., Lytvynov, O. M., Orlov, Yu. V. ta in. (2023) Rozsliduvannia voiennykh zlochyniv i poviazanykh z viinoiu kryminalnykh pravoporushen: kryminalno-pravovi, kryminalni protsesualni ta kryminalistychni aspekty [Investigation of war crimes and war-related criminal offenses: criminal law, criminal procedural and forensic aspects] : nauk.-prakt. posibnyk / za zah. red. V. V. Sokurenka ; MVS Ukrainy ; Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv : KhNUVS. 400 p. [in Ukr.].
9. Pro zatverdzhennia Instruksii pro povodzhennia z vybukhovymy materialamy v orhanakh i pidrozdilakh Natsionalnoi politsii Ukrainy ta pidrozdilakh Ekspertnoi sluzhby Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy [On the approval of the Instructions on Handling Explosive Materials in the Bodies and Subdivisions of the National Police of Ukraine and Subdivisions of the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine] : nakaz MVS Ukrainy vid 19 serpnia 2019 r. № 691. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1081-19#Text>. [in Ukr.].
10. Maksymchuk, I. M., Sakovskyi, A. A., Sura, O. M., Furman, Ya. V., Samodin, A. V. ta in. (2019) Dii politsii pid chas vyjavlennia faktiv nezakonnoho povodzhennia z nebezpechnymy materialamy [Actions of the police during detection of illegal handling of dangerous materials] : metod. rekomendatsii. Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav. 79 p. [in Ukr.].
11. Pro zatverdzhennia Statutu dii u nadzvychainykh sytuatsiakh orhaniv upravlinnia ta pidrozdiliv Operatyvno-riatuvальноi sluzhby tsyvilnoho zakhystu ta Statutu dii orhaniv upravlinnia ta pidrozdiliv Operatyvno-riatuvальноi sluzhby tsyvilnoho zakhystu pid chas hasinnia pozhezh [On the approval of the Charter of actions in emergency situations of management bodies and units of the Operational Rescue Service of Civil Protection and the Charter of Actions of Management Bodies and Units of the Operational Rescue Service of Civil Protection during firefighting] : nakaz MVS Ukrainy vid 26 kvitnia 2018 r. № 340. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-18#n8>. [in Ukr.].
12. Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii vzaiemodii orhaniv dosudovoho rozsliduvannia z inshymy orhanamy ta pidrozdilamy Natsionalnoi politsii Ukrainy v zapobihanni kryminalnym pravoporushenniam, yikh vyjavlenni ta rozsliduvanni [On the approval of the Instructions on the organization of the interaction of pretrial investigation bodies with other bodies and divisions of the National Police of Ukraine in the prevention of criminal offenses, their detection and investigation] : nakaz MVS Ukrainy vid 07.07.2017 № 575. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17?find=1&text=%D0%92%D0%A1%D0%9F#top>. [in Ukr.].
13. DJI MAVIC 3. Instruksiiia z vykorystannia [DJI MAVIC 3. Instructions for use]. Kyiv : Vyd-vo Dim «SVAROH», 2023. 100 p. URL : <https://jurkniga.ua/contents/dji-mavic-3-instruktsiya-z-vikoristannya.pdf>. [in Ukr.].
14. Dufeniuk, O. M. (2022) Rozsliduvannia voiennykh zlochyniv: lohistrychni, kryminalistychni ta sudovo-medychni pytannia [Investigating war crimes : logistical, forensic, and forensic issues]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 4, pp. 369–374. URL : http://lsej.org.ua/4_2022/88.pdf. [in Ukr.].
15. Patyk, L. L., Patyk, A. A. (2023) Sposoby identyfikatsii osib, znyklykh bezvisty za

osoblyvykh obstavyn [Methods of identification of missing persons under special circumstances]. *Aktualni pytannia kryminalistyky ta sudovoi ekspertyzy : materialy mizhvidom. nauk.-prakt. konf.* (m. Kyiv, 30 lyst. 2023 r.). Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav, pp. 139–141. [in Ukr.].

16. Pamiatka dlia kursantiv zakladiv vyshchoi osvity MVS Ukrainy z dokumentuvannia zlochyniv poviazanykh iz zbroinoiu ahresiieiu rf proty Ukrainy [Memo for cadets of higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine on documenting crimes related to armed aggression of the Russian Federation against Ukraine] : prakt. posibnyk / kol. avt.-uklad. : O. A. Morhunov, O. M. Muzychuk, V. V. Romaniuk ta in. ; uporiad. : V. O. Neviadovskyi ; za zah. red. V. V. Sokurenka ; MVS Ukrainy ; Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv : KhNUVS, 2023. 44 p. [in Ukr.].

17. Osoblyvosti rozsliduvannia faktiv seksualnogo nasylstva v umovakh zbroinoho konfliktu [Peculiarities of investigation of facts of sexual violence in conditions of armed conflict] : pamiatka. 2023. 36 p. *Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrainy*. URL : <https://mvs.gov.ua/upload/1/5/3/6/6/8/document-20.pdf>. [in Ukr.].

18. Suslova, O., Nenska, A., Honcharenko, H., Chekhovska, M. (2023) *Metodychni rekomendatsii shchodo povodzhennia iz postrazhdalymy vid seksualnogo nasylstva vnaslidok voiennoi ahresii rf v Ukraini pid chas provedennia stabilizatsiinykh zakhodiv ta slidchykh dii* [Methodological recommendations for the treatment of victims of sexual violence as a result of the military aggression of the Russian Federation in Ukraine during stabilization measures and investigative actions]. Kyiv. 48 p. [in Ukr.].

ABSTRACT

Lesya Patyk, Andriy Patyk, Anna Myrovska. Participation of specialists in the inspection of the place where a war crime were committed. In view of the statistical data published on the official website of the Office of the Prosecutor General, a very large number of registered violations of the laws and customs of war have been established. Therefore, the article focuses on the need to conduct a qualified inspection of the scene of such types of crimes thanks to the involvement of specialists in various fields of knowledge, taking into account the specific trace pattern, rather large boundaries, a significant amount of destruction and work. It was determined that the following specialists participate in the inspection of the places where war crimes were committed: fire and rescue units of the State Emergency Service (to eliminate the harmful consequences of the event, establish the level of air pollution, etc.), explosives specialists / sappers of the Armed Forces of Ukraine (to determine the category of explosiveness and disposal of explosive devices and substances), a dog trainer with a service search dog (to search for victims, places of detention of prisoners, explosive devices), a psychologist (to provide assistance to victims), forensic specialist (to provide direct technical assistance and work with material evidence), specialist in the use of missile forces and artillery, military aviation (to determine probable directions of attacks, establish the type of weapons, etc.), operator of unmanned aerial vehicles (for aerial reconnaissance, photo- and video recording of the area being examined), a forensic medical expert (for examining a corpse) and others.

The role of each of the above-mentioned specialists in collecting forensically significant information for the formation of the appropriate amount of evidence in court has been established. The importance of involving mobile DNA laboratories in the examination for quick identification of bodies or remains of deceased persons was emphasized.

Keywords: *inspection, inspection of the place where a war crime was committed, forensic specialist, explosives technician, sapper, canine specialist, forensic medical expert, psychologist.*